

- Στατική και δυναμική συμπεριφορά των ελαστομερών (Γ. Σπαθής, ΕΜΠ).
- Μελέτη της μορφολογίας συμπολυμερών με χρήση θερμομηχανικών μεθόδων (Ε. Κοντού, ΕΜΠ).
- Ο μηχανισμός τους «Crazings» στη θραύση των πολυμερών (Β. Κεφαλιάς, ΕΜΠ).
- Αγωγιμότητα-προσπάθεια προσδιορισμού των μετεχόντων στην α-

γωγιμότητα φορέων (Α. Αντωνίου, ΤΕΙ Πειραιά).

- Φαινόμενα προ και κατά τη διάσπαση στερεών πολυμερών υλικών (Π. Μπούρκας, ΕΜΠ).

Επακολούθησε συζήτηση πάνω σε συμπεράσματα του σεμιναρίου και μελλοντικά προγράμματα COMETT στην περιοχή των πολυμερών.

Η Οργανωτική επιτροπή, στην οποία οφείλεται κατά μεγάλο μέρος η επιτυ-

χία του σεμιναρίου, αποτελείται από τους:

- Ν. Χατζηρησιόδη, καθ. Παν/μίου Αθηνών, Πρόεδρος ΕΛ.Ε.Π.
- Π. Πίσση, επίκ. καθηγ. ΕΜΠ.
- Γ. Τσαγκάρη, επίκ. καθηγ. ΕΜΠ.
- Ε. Κοντού, επίκ. καθηγ. ΕΜΠ.
- Α. Κώνστα, επίκ. καθηγ. ΕΜΠ.
- Α. Απέκη, επίκ. καθηγ. ΕΜΠ.

CEC-COMETT PROGRAMME 1993-1994

Το Εργαστήριο Ατμοκινήτρων και Λεβήτων του Τομέα Θερμότητας του Τμήματος Μηχανολόγων Μηχανικών ΕΜΠ, στα πλαίσια του Προγράμματος COMETT II, πραγματοποίησε στο μεγάλο αμφιθέατρο Χημικών (MAX), από 13-14 Μαΐου, διήμερο εκπαιδευτικό επιμορφωτικό σεμινάριο με θέμα «Μοντελοποίηση καύσης και διαφασικών ροών» και «Μετρητικά Συστήματα για Εφαρμογές Καύσης», υπό την αιγίδα της ΓΓΕΤ και σε συνεργασία με τη ΔΕΗ (Τομέας Ειδικών Μετρήσεων), το Τμήμα Χημικών Μηχανικών ΕΜΠ (Τομέας II, Εργαστ. Υπολογιστικής Ρευστομηχανικής) και τους Τομείς Ρευστών και Πυρηνικής Τεχνολογίας του Τμ. Μηχανολόγων Μηχανικών ΕΜΠ.

Την έναρξη του σεμιναρίου κήρυξε ο Ομότιμος καθηγητής ΕΜΠ Νικ. Παπαγεωργίου, ο οποίος έδωσε και τις πληροφορίες σχετικά με το σεμινάριο. Ακολούθησε χαιρετισμός από τον

Πρύτανη ΕΜΠ Νικ. Μαρκάτο και οι εισηγήσεις:

- Μαθηματικές και Αριθμητικές Θεωρήσεις Διαφασικών Ροών (Ν. Μαρκάτος, Πρύτανης ΕΜΠ).
- Αλγόριθμος Υπολογισμού Καύσης, Στερεών Κανονικών (Γ. Μπεργελές, καθ. ΕΜΠ).
- Επίδραση της Ταχύτητας της Ροής Κανσαερίων στη Ρύπανση και Φθορά των Επιφανειών Ατμοπαραγωγών (Ν. Παπαγεωργίου, ομοσ. καθ. ΕΜΠ).
- Πρόβλεψη Διάβρωσης: Προσομοίωση Συγκρούσεων Σωματιδίων/Τοιχωμάτων σε Διαφασικές Ροές (Μ. Φούντη, επίκ. καθ. ΕΜΠ, Α. Κλίτφελ, συνεργάτης ΕΜΠ).
- Αποθείωση Κανσαερίων με Ξηρά Πρόσθετα (Ε. Κακαράς, λεκτ. ΕΜΠ και Δ. Γιαννακόπουλος, συνεργάτης ΕΜΠ).
- Μετρήσεις Θερμοδυναμικών Μεγεθών σε Μεγάλους Ατμοπαραγω-

γούς (Δ. Χατζηφώτης, Α. Βιόλος, ΔΕΗ).

- Διαδικασία Υπολογισμού Λεπτών Υγρών Στρωμάτων σε Στοιχεία Ατμοστρόβιλων (Κ. Παπαηλιού, καθ. ΕΜΠ, Κ. Γιαννάκογλου, λεκτ. ΕΜΠ και Κ. Μαλαματένιος, συνεργ. ΕΜΠ).
- Χρήση Ολοκληρωτικών Τεχνικών για τη Μελέτη Διαφασικών Συνεκτικών Φαινομένων Ροής (Κ. Παπαηλιού, καθ. ΕΜΠ, Κ. Γιαννάκογλου, λεκτ. ΕΜΠ και Κ. Μαλαματένιος, συνεργ. ΕΜΠ).
- Υπολογιστική Προσομοίωση Προθερμαντών Συμπυκνώματος Υψηλής Πίεσης (Α. Καραγιάννης, συνεργ. ΕΜΠ).
- Μέθοδοι Μέτρησης Μεγεθών Διαφασικής Ροής του Νερού (Σ. Σμιόπουλος, καθ. ΕΜΠ).

Επακολούθησε συζήτηση επί των επισημύσεων.

Ημερίδες

Κέντρο Ευφώνων Αισθητήρων Στερεάς Κατάστασης

Στην αίθουσα Τελετών ΕΜΠ (Ζωγράφου) πραγματοποιήθηκε στις 31 Μαΐου, Ημερίδα με θέμα: «Κέντρο Ευφώνων Αισθητήρων Στερεάς Κατάστασης». Την έναρξη της Ημερίδας κήρυξε

ο Πρύτανης ΕΜΠ Ν. Μαρκάτος, ο οποίος απηύθυνε και χαιρετισμό. Χαιρετισμό απηύθυνε και ο ΓΓΕΤ Γ. Πενέλης. Στη συνέχεια, έγινε παρουσίαση των δραστηριοτήτων της Κοινοπρα-

ξίας από τον καθ. ΕΜΠ Ι. Αβαριτσιώτη, και παρουσίαση των προϊόντων που αναπτύχθηκαν στα πλαίσια του έργου Stride No 19.

Αρχείο Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής

Στις 12 Μαΐου, πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα Τελετών ΕΜΠ (Πατη-

σίων), Ημερίδα με θέμα «Αρχείο Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής». Η Η-

μερίδα οργανώθηκε από το Τμήμα Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ, σε συνεργασία με

το ΣΕΔΑΣ-Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων και τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, στα πλαίσια του ερευνητικού προγράμματος «Συστηματική Καταγραφή και Αποτίμηση της Συμβολής των Αρχιτεκτόνων στην Παραγωγή του Κτισμένου Περιβάλλοντος στην Ελλάδα».

Η ερευνητική ομάδα απαρτιζόταν από τον ομότιμο καθηγητή Γιάννη Λιάπη, τις αρχ/νες πολεοδόμους Σ. Εμμανουηλίδου και Ο. Κλουτσιωτή, τις επικ. καθηγ. Α. Πεχλιβανίδου-Λιακατά και Σ. Χαραλαμπίδου-Διβάνη, την ειδ. επιστήμονα Π. Τουρνικιώτη και τους ειδ. επιστημονικούς συνεργάτες Ι. Καράνη, Ν. Κούλα, Α. Κωστάκη και Κ. Περάκη.

Το πρόγραμμα της Ημερίδας περιλάμβανε σύντομο χαιρετισμό από τον Πρύτανη ΕΜΠ, κ. Ν. Μαρκάτο, τον πρόεδρο του Τμ. Αρχ/νων κ. Δ. Ζήβα, τον εισηγητή προγραμμάτων της ΓΓΕΤ κ. Σ. Τσιλένη, τον Πρόεδρο ΣΑΔΑΣ κ. Α. Βούλλαρη, τον ομότ. καθ. κ. Κ. Δεκαβάλλα. Ακολούθησαν εισηγήσεις από μέλη της ερευνητικής ομάδας και τους κ.κ. Σ. Κονταράτο, Σ. Αντωνάκη, Ν. Χολέβα, Μ. Αδάμη, Ι. Σαΐτα, Θ. Παπαγιάννη και η εκδήλωση έληξε με «στρογγυλή τράπεζα» στην οποία συμμετείχαν οι κ.κ. Ν. Βαλσαμάκης αρχιτέκτονας, Δ. Ζήβας, Πρόεδρος του Τμήματος Αρχ/νων, Β. Παναγιωτόπουλος Ιστορικός (Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών), Δ. Φατούρος, καθηγητής (Α.Π.Θ.) και Δ. Φιλλιππίδης επικ. καθ. (ΕΜΠ).

Κατά την Ημερίδα έγινε παρουσίαση του τεύχους «Αρχείο Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής», η έκδοση του οποίου πραγματοποιήθηκε με την αρωγή του ΤΕΕ και αφιερώθηκε στη μνήμη του καθηγητή Γιάννη Λιάπη.

Στη συνέχεια, παραθέτουμε το χαιρετισμό του Προέδρου του Τμήματος Αρχ/νων κ. Δ. Ζήβα, κατά την έναρξη της Ημερίδας, ο οποίος με συγκίνηση

αναφέρθηκε και στον αποβιώσαντα καθηγητή Γιάννη Λιάπη, που υπήρξε ο επιστ. υπεύθυνος του προγράμματος, στο οποίο αναφέρεται η Ημερίδα αυτή: «Νομίζω ότι τα αισθήματα όλων μας, αυτή τη στιγμή, είναι ανάμικτα, και α-

επί κεφαλής της ερευνητικής ομάδας - και θα μας λείπει για πάντα, πια - ο καθηγητής Γιάννης Λιάπης.

Την ίδια στιγμή το πρόγραμμα υπάρχει, τα αποτελέσματά του υπάρχουν και υπάρχει, μαζί μ' όλα αυτά, η παρουσία και η μνήμη του Γιάννη Λιάπη, στην οποία ήδη η ερευνητική ομάδα αφιέρωσε την έκδοση που περιέχει τα αποτελέσματα της Α φάσης του προγράμματος - και πολύ καλά έκανε.

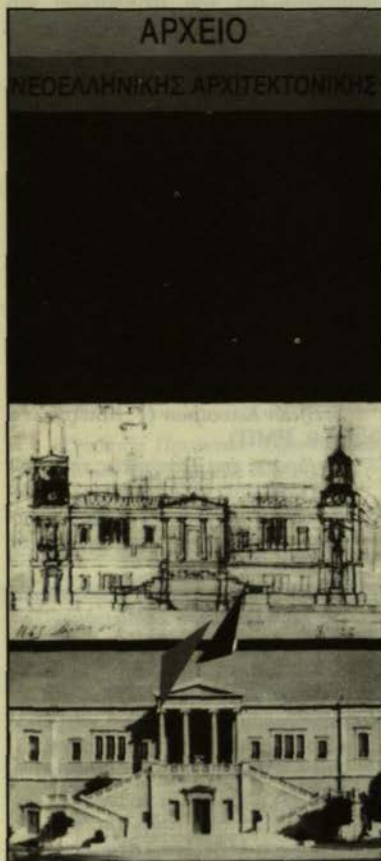
Κυρίες και Κύριοι συνάδελφοι,

Είναι φιλόδοξος ο στόχος του ερευνητικού αυτού προγράμματος. Αλλά είναι, την ίδια στιγμή, κι ένας στόχος στον οποίο πρέπει να φθάσουμε, αν θέλουμε να μπορέσουμε κάποτε να αποτιμήσουμε την πραγματική, την ουσιαστική συμβολή των αρχιτεκτόνων στη διαμόρφωση της εικόνας του χτισμένου περιβάλλοντος στη χώρα μας.

Δεν χρειάζεται νομίζω να επιχειρηματολογήσει κανείς ιδιαίτερα, για να αποδείξει την σημασία της δημιουργίας αρχιτεκτονικών πηγών - και της λειτουργίας τους φυσικά - που θα καταγράφουν με ένα συστηματικό τρόπο το σχετικό υλικό και θα μπορούν έτσι να τροφοδοτήσουν την περαιτέρω έρευνα.

Το γεγονός ότι το ερευνητικό αυτό πρόγραμμα στηρίζεται από τρεις φορείς, το Τμήμα Αρχιτεκτόνων, το Σύλλογο Αρχιτεκτόνων και τη ΓΓΕΤ, αποδεικνύει, πιστεύω, και τη σημασία και το ευρύτερο ενδιαφέρον αυτού του προγράμματος.

Δεν έχω παρά να συγχαρώ την ερευνητική ομάδα για το έργο που ήδη έχει επιτελέσει - και ξέρουμε όλοι πόσο δύσκολα γίνονται αυτά τα πράγματα - και να τους ευχηθώ με όλη μου την καρδιά, να προχωρήσουν και στις επόμενες φάσεις του προγράμματος και να μας δώσουν το Αρχείο που όλοι χρειαζόμαστε».

ντιφατικά. Είναι αισθήματα ικανοποίησης από τη μια μεριά, γιατί φθάνουμε στην ολοκλήρωση μιας σημαντικής ερευνητικής προσπάθειας του Τμήματος και αισθήματα θλίψης από την άλλη, γιατί σήμερα απουσιάζει ο

Η Πληροφορική στην Οργάνωση και Διοίκηση του ΕΜΠ

Στις 18 Μαΐου, πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα Τελετών ΕΜΠ (Ζωγράφου), ημερίδα με θέμα «Η Πληροφορική στην Οργάνωση και Διοίκηση του ΕΜΠ», στα πλαίσια των προγραμμάτων ΕΑΠ του ΥΕΠΘ και ΜΟΠ-Πληροφορικής.

Συνοπτική παρουσίαση του έργου έγινε από τον επιστ. υπεύθυνο καθηγητή ΕΜΠ κ. Δημήτριο Ξηρόκωστα.

Ακολούθησαν εισηγήσεις από μέλη της ερευνητικής ομάδας και παρουσίαση αναπτυχθέντων Μηχανογραφικών Συστημάτων.

Στο προσεχές τεύχος του ΠΥΡΦΟΡΟΥ, θα υπάρξει εκτενής αναφορά στα πεπραγμένα της ερευν. επιτροπής όπως διατυπώθηκαν κατά την Ημερίδα.

Η έρευνα στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων: εξέλιξη και προοπτικές

Η ημερίδα για την Έρευνα στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων, οργανώθηκε στις 9 Μαρτίου 1993 από την Επιτροπή του Τμήματος, την οποία αποτελούν οι καθηγητές Δ. Ευθυμιάτος, Ε. Παναγιωτάτου και οι επίκουροι καθηγητές Αικ. Κρεμέζη, Γ. Πολύζος, Μ. Εμμανουήλ, Σ. Χαλαμπίδου.

Οι στόχοι της ημερίδας για την Έρευνα στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων, τους οποίους επεσήμανε ο πρόεδρος καθηγητής Διον. Ζήβας, αφορούσαν τον απολογισμό της ερευνητικής δραστηριότητας του τμήματος, την αλληλοενημέρωση των μελών του για την ερευνητική δραστηριότητα, καθώς και την

ρευνας στα άλλα τμήματα του ΕΜΠ και τη χάραξη των ερευνητικών προοπτικών του τμήματος.

Στην έναρξη της ημερίδας, έλαβε μέρος ο Αντιπρύτανης Κ. Παναγόπουλος. Ο καθηγητής Θ. Λουκάκης, αντιπρόεδρος της Επιτροπής Ερευνών ΕΜΠ, παρουσίασε εισήγηση με θέμα: «Ο ρόλος της επιχορηγούμενης έρευνας στο Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο» και αναφέρθηκε διεξοδικά στην εξέλιξη της έρευνας στο ΕΜΠ.

Στη διάρκεια των εργασιών της ημερίδας, στην οποία συμμετείχαν εκπρόσωποι των Τομέων και των σπουδαστηρίων του τμήματος, αναπτύχθηκε

πλούσιος προβληματισμός. Συγκεκριμένα, επισημάνθηκαν οι επιστημονικές περιοχές στις οποίες υπάρχει ερευνητική παράδοση και το αν αυτές χρειάζονται περαιτέρω προγραμματισμό και ενίσχυση. Διαπιστώθηκε η αναγκαιότητα διεπιστημονικής προσέγγισης και ενίσχυσης του ερευνητικού και εκπαιδευτικού έργου. Τέλος, επισημάνθηκε η ανάγκη χάραξης στρατηγικής ανάπτυξης της ερευνητικής δραστηριότητας του Τμήματος, σε σχέση με τη γενικότερη πολιτική της έρευνας στο Πολυτεχνείο.

Προστασία και ανάδειξη του ιστορικού τόπου της Μακρονήσου

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΤΟΠΟΥ ΤΗΣ ΜΑΚΡΟΝΗΣΟΥ ήταν το αντικείμενο της ημερίδας που πραγματοποιήθηκε στις 28 Απριλίου 1993, στην Αθήνα Τελετών του ΕΜΠ και συνδιοργανώθηκε από το ΕΜΠ, το ΤΕΕ, το Σύλλογο Αρχιτεκτόνων ΣΑΔΑΣ - ΠΕΑ, την Πανελλήνια Ένωση Κρατουμένων Αγωνιστών Μακρονήσου και το Ελληνικό Τμήμα του ICOMOS. Στην ημερίδα παρευρέθηκαν πολλοί βουλευτές, καθηγητές ΑΕΙ και σπουδαστές, άνθρωποι των γραμμών και των τεχνών, παλαιοί αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης καθώς και πολλοί Μακρονήσιώτες.

Παράλληλα, στον ίδιο χώρο, λειτούργησε έκθεση φωτογραφικού υλικού όπου παρουσιάστηκαν, η σημερινή κατάσταση του νησιού, οι αλλοιώσεις που έχουν υποστεί τα ιστορικά μνημεία και το φυσικό περιβάλλον, αλλά και ιστορικά ντοκουμέντα από την ίδρυση και λειτουργία των στρατοπέδων της Μακρονήσου στην εποχή του Εμφυλίου Πολέμου.

«Η Μακρονήσος αποτελεί ένα μελαγχολικό παράδειγμα για το που μπορεί να φτάσει η ανθρώπινη μισαλλοδοξία» τόνισε, μεταξύ άλλων, στο χαιρετισμό του ο Πρύτανης του ΕΜΠ, Ν. Μαρκάτος, κατά την έναρξη της Ημερίδας. Στη συνέχεια, έλαβε το λόγο η βουλευτής κ. Μελίνα Μερκούρη, στην οποία και οφείλεται η κήρυξη της Μα-

κρονήσου ως ιστορικού τόπου: «Η ιστορία η δικιά μου με τη Μακρονήσο είναι αρκετά χρόνια τώρα. Έφτασε πλέον ο καιρός που πρέπει να δοξαστεί αυτός ο τόπος... Έχουμε χρέος να κρατήσουμε ζωντανή τη μνήμη της Μακρονήσου». Την Ημερίδα χαιρέτησαν επίσης ο Πρόεδρος του ΤΕΕ, Κώστας Λιάσκας, ο Πρόεδρος της Κοινότητας Κορησσίας - Κέας, Ι. Μουζάκης και ο Δήμαρχος Λαυρίου, Π. Πόγκας.

Εκ μέρους της Οργανωτικής Επιτροπής της Ημερίδας, μίλησε η κα. Μαρία Μαντουβάλου, Επικ. Καθηγήτρια του ΕΜΠ. Το πλήρες κείμενο της εισήγησης της, παρατίθεται στο τέλος αυτού του άρθρου.

Στην αρχή της ομιλίας του με τίτλο: «Μακρονήσος, σύμβολο αντίστασης κατά της βίας», ο Πρόεδρος της Πανελλήνιας Ένωσης Κρατουμένων Αγωνιστών Μακρονήσου, Δ. Μουρατί-

Απομίμηση του Παρθενώνα στο Β' Τάγμα Σκαπανέων της Μακρονήσου.

Στρατόπεδον «πειθαρχημένης διαβίωσης». Πολιτικοί εξοριστοί. Διακρίνονται οι χτιστές βάσεις των σκηνών.

δης, είπε ότι, η Μακρόνησος δημιουργήθηκε στην περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου, το 1947, και καταγγέλθηκε για φρικτά βασανιστήρια. Η ίδρυση της ΠΕΚΑΜ δεν είχε και δεν έχει σκοπό την αναμόχλευση των παθών και τη διατήρηση κλίματος μισαλλοδοξίας: «Θέλουμε να μην ξεχάσουν οι Έλληνες ότι στον τόπο που γεννήθηκε η Δημοκρατία δεν έχει θέση η βία για την αντίκρουση της αντίθετης γνώμης και ο κάθε πολίτης πρέπει να είναι ελεύθερος να εκφράζει και να διαδίδει τις ιδέες του και τις πολιτικές του απόψεις... Από τη Μακρόνησο πέρασαν περισσότεροι από 100.000 κρατούμενοι, μεταξύ των οποίων, χιλιάδες επώνυμοι παράγοντες της πνευματικής, καλλιτεχνικής, κοινωνικής ζωής, ακόμη δεκάδες αξιωματικοί, στρατηγοί και κληρικοί... Και χρειάστηκε να περάσουν σαράντα ολόκληρα χρόνια μετά τη λήξη του Εμφυλίου ώστε η Πολιτεία το 1989, να ανακηρύξει τη Μακρόνησο, ιστορικό χώρο μνήμης... Είναι χρέος της Πολιτείας να κάνει κάθε τι το δυνατό για τη διάσωση, προστασία και ανάδειξη του ιστορικού τόπου της Μακρόνησου, που να θυμίζει στις σημερινές και τις κατοπινές γενιές, το χρέος ενάντια στη βία, τον καταναγκασμό της συνείδησης και την κατάλυση των δημοκρατικών ελευθεριών, γιατί η Μακρόνησος αποτελεί σύμβολο κατά της βίας».

Στη συνέχεια, ο Ιστορικός Φίλιππος Ηλιού υπογράμμισε την αναγκαιότητα ιστορικής διερεύνησης «των μηχανισμών που δημιούργησαν τη Μακρόνησο και την κράτησαν σε λειτουργία και

μετά τη λήξη του Εμφυλίου Πολέμου, φαινόμενο μοναδικό... Η Μακρόνησος δεν πρέπει να είναι μόνο πηγή αναμνήσεων αλλά και γνώσης και εθνικής αυτογνωσίας. Τα μνημεία με την ιστορία τους, μπορούν να συμβάλλουν στην πολιτισμική ενεργοποίηση της ιστορικής μνήμης, ενώ τα μνημεία χωρίς την ιστορία τους είναι βουβά».

Ο καθηγητής του Πολυτεχνείου του Μιλάνου Lucio S. D' Angiolini, τόνισε ιδιαίτερα, ότι η Μακρόνησος αποτελεί απόδειξη της δύναμης που σπλίζει τον άνθρωπο όταν εμφορείται από κοινωνικά ιδανικά. Σήμερα, που αυτά φαίνονται να έχουν υποχωρήσει, τί σπέρνει τις νέες γενιές: «Εκεί εντοπίζω τη μεγάλη ιστορική και συμβολική σημασία της Μακρόνησου».

Η κ. Ν. Ζαμενοπούλου μίλησε εκ μέρους της Διευπουργικής Ομάδας Εργασίας ΥΠΠΟ-ΥΠΕΧΩΔΕ που συγκροτήθηκε το 1990, με σκοπό τον προγραμματισμό παρεμβάσεων για την προστασία της Μακρόνησου. Παρουσίασε στοιχεία της μελέτης της Ομάδας Εργασίας, καθώς και τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο ιστορικός τόπος: σταυλισμός ζώων στα κτήρια των στρατοπέδων, αυθαίρετη δόμηση, καταστροφή του τοπίου από την εγκατάσταση της ιχθυοκαλλιέργειας και την ελεύθερη βοσκή των αιγοπροβάτων. Επίσης, αναφέρθηκε στις δυνατότητες χωροθέτησης ορισμένων δραστηριοτήτων πολιτιστικού χαρακτήρα, έρευνας και εκπαίδευσης, για τη διαμόρφωση ενός «ιστορικού πολιτιστικού πάρκου». Στα πλαίσια αυτά, τα στρατόπεδα του νησιού «θα αποτελέσουν το κύ-

ριο σημείο αναφοράς στην οργάνωση ενός Εθνικού Μουσείου - Μνημείου».

Η κ. Ρένα Κλαμπασέα, μίλησε εκ μέρους ομάδας εισηγητών (Ρ. Κλαμπασέα, Μ. Μαντουβάλου, Ν. Μπανιάς, Ι. Πολύζος, Φ. Τούντα, ΕΜΠ-ΤΕΕ), για τις προοπτικές οργάνωσης του χώρου της Μακρόνησου, που συνδέονται με τις τάσεις ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής, την επιλογή δραστηριοτήτων συμβατών με τον ιστορικό τόπο και το φυσικό περιβάλλον, καθώς και με τη διερεύνηση των κατάλληλων τρόπων ανάδειξης των μνημείων, ώστε να συμβάλλουν στη γνώση της ιστορίας του τόπου μας. Τόνισε δε, ότι η Μακρόνησος ως ο τελευταίος μεγάλος άκτιστος χώρος κοντά στην Αθήνα, αποτελεί πρόκληση για καταπατήσεις και αυθαιρεσίες, φαινόμενα που υπάρχει κίνδυνος να ενταθούν στο μέλλον. Ως απαραίτητες ενέργειες για τη διάσωση του νησιού, πρότεινε, την προώθηση του Π.Δ. για τον έλεγχο των χρήσεων γης, (σχέδιο του οποίου έχει ήδη ετοιμαστεί από τη Διευπουργική Ομάδα Εργασίας), την εκπόνηση ολοκληρωμένου σχεδίου επέμβασης στο νησί με τη δημιουργία του κατάλληλου φορέα διαχείρισης, τη συντήρηση των κτιρίων των στρατοπέδων, την απομάκρυνση κάθε χρήσης που προκαλεί αλλοιώσεις στο φυσικό περιβάλλον, καθώς και την απόλυτη προστασία όλων των στοιχείων και κυρίως των πιο «πρόχειρων» από αυτά που δείχνουν τις συνθήκες διαβίωσης των κρατούμενων, σε ένα τουλάχιστον από τα συγκροτήματα. Η επανάχρηση κάποιων από τους χώρους, είπε ότι πρέπει να γίνει με δραστηριότητες μουσειακού, αρχαιακού και μελετητικού χαρακτήρα και όχι με χρήσεις διακοπών και διασκέδασης, που θα αλλοίωναν ανεπανόρθωτα το χαρακτήρα του ιστορικού τόπου.

Ο νομικός Παναγιώτης Παπαγιάννης, ανέλυσε στη συνέχεια, τους στόχους, την οργάνωση και διαχείριση ενός πρότυπου σχεδίου ήπιας επέμβασης στη Μακρόνησο. Αφού πρότεινε ορισμένες ενδεχόμενες συμβατές δραστηριότητες (βοτανικό πάρκο, κέντρο κοινωνικού και πολιτικού προβληματισμού, κοινωνικός τουρισμός, φεστιβάλ θεάτρου και μουσικής), ανέπτυξε το είδος του φορέα διαχείρισης ενός τέτοιου προγράμματος (Μικτή Δημοτική Επιχείρηση με τη συμμετοχή και άλλων κοινωνικών φορέων), το οποίο θα ήταν δυνατόν να διερευνηθεί στις λεπτομέρειές του με εκπόνηση οικονομοτεχνικής μελέτης και διερεύνηση των πιθανών πηγών χρηματοδότησης. (Κοινή εισήγηση από τους Δ. Ξυθάλλη, Π. Παπαγιάννη και Ι. Πολύζο).

Την ανάγκη διεξαγωγής Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού για τη Μακρόνησο, σε δύο φάσεις (Ιδεών και Προσχεδίων), υποστήριξαν οι εισηγητές Ρένα Λευκαδίτου και Βασίλης Γρηγοριάδης, ως εκπρόσωποι του ΣΑΔΑΣ - ΠΕΑ. Όπως τονίστηκε, προϋπόθεση για τη διεξαγωγή αυτού του διαγωνισμού, που προτάθηκε να είναι διεθνής υπό την αιγίδα της ΟΥΝΕΣΚΟ, αποτελεί η θεσμοθέτηση του Π.Δ. χρήσεων γης και καθορισμού ζωνών προστασίας που θα προκύψει μετά από σύνταξη Ειδικής Χωροταξικής Μελέτης.

Οι Νίκος Αργιαντώνης και Λουίζα Μάρθα, εκπρόσωποι του Ελληνικού Τμήματος του ICOMOS, υποστήριξαν ότι πρέπει να βρεθούν χρήσεις ζωντανές για τη λειτουργία αυτού του ανοικτού μουσείου.

Ο κ. Μ. Ενταξίας από τη Διεύθυνση Ειδικών Κατασκευών του ΥΠΕΧΩΔΕ, μίλησε για τα έργα συντήρησης κτιρίων και οδών.

Οι δύο επόμενοι ομιλητές, Γ. Σφήκας (Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης) και Ε. Ανδρουκάκη, (Εταιρεία για τη Μελέτη και Προστασία της Μεσογειακής Φώκιας), αναφέρθηκαν στην οικολογική καταστροφή του νησιού και επεσήμαναν τη σημασία της οικολογικής της προστασίας. Ο κ. Γ. Σφήκας, υποστήριξε την ανάγκη περαιτέρω διερεύνησης και μελέτης των φυσικών οικοσυστημάτων του νησιού και ιδιαίτερα εκείνων της ανατολικής πλευράς. Η κ. Ανδρουκάκη πρότεινε τη δημιουργία μικρού μουσείου φυσικής ιστορίας, τον περιορισμό της βιοσκή και τη διοργάνωση επισκέψεων σε καθορισμένα διασμήματα.

Μετά τις εισηγήσεις, ακολούθησαν παρεμβάσεις και συζήτηση, όπου αναπτύχθηκε ο προβληματισμός για τις προτεινόμενες προοπτικές διάσωσης, προστασίας και ανάδειξης του ιστορικού αυτού τόπου. Κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης, προβλήθηκε ταινία που παρουσίασε τη σημερινή κατάσταση των στρατοπέδων, τονίζοντας τις καταστρεπτικές επεμβάσεις και αλλοιώσεις στο χαρακτήρα του νησιού. Μια ιδιαίτερη στιγμή της ημερίδας, ήταν η απαγγελία ποιημάτων του Γ. Ρίτσου, από τον ηθοποιό Γ. Βόγλη.

Στη συνέχεια, παραθέτουμε ενδεικτικά, την ομιλία του Πρώτανη ΕΜΠ, Ν. Μαρκάτου και την ομιλία της επικ. καθ. του Τμ. Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ, Μ. Μαντουβάλου, που αναφερόταν στο αντικείμενο και τους στόχους της ημερίδας.

«Και μόνο η λέξη Μακρόνησος, με το γεμάτο ιστορική μνήμη νόημά της,

Εμβληματικές παραστάσεις «ελληνικότητας».

αφίσταται της συνήθους φωνητικής λειτουργίας των λέξεων και αναδεικνύει συνειρμούς, πέρα από προθέσεις και επιθυμίες του ομιλούντος. Αυτόματα αναδύονται στη μνήμη μας εικόνες συλλογικής βίας, όχι μόνο ενάντια σε ανθρώπους - πράγμα σημαντικό και ανεξίτηλο στα σώματα πολλών επιζώντων - αλλά και ενάντια σε ιδέες και ιδανικά, ή κυρίως σε αυτά. Μακρόνησος σημαίνει λοιπόν, όλο αυτό το τρομακτικό φορτίο ιστορικής μνήμης που το αισθάνεται κανείς μόλις πατήσει το πόδι του στο νησί, ανεξάρτητα από τη θέλησή του, να επικαθορίζει ένα φαινομενικά αθώο ερημικό τοπίο που ξετυλίγεται μπροστά στα μάτια του. Ερημικό τοπίο: αυτός είναι ο δεύτερος συνειρμός που αναδύεται στην επιφάνεια του συνειδητού από την εικόνα που προβάλλει μπροστά στον επισκέπτη. Ληλατημένα κτίρια, νεκρή φύση, ερημωση, αλλά μια ερημωση που φέρνει πάνω της τα ίχνη μιας νέας βίας, ενάντια στη φύση και στα ανθρώπινα κατασκευάσματα αυτή τη φορά. Ό,τι άφησε άθικτο η πρώτη χρήση του χώρου ως τόπου ανάσκησης βίας επί ανθρώπων και ιδεών, συμπλήρωσε και ολοκλήρωσε η δεύτερη, αυθόρμητα οργανωμένη, λεηλασία που επικαλύφθηκε από μια κρατική αδιαφορία, άλλη όψη και ισοδύναμη πρακτική με το κρατικό «ενδιαφέρον» που γνώρισαν οι χιλιάδες πολιτικοί κρατούμενοι που παρέλασαν από εκεί. Φαίνεται λοιπόν πως η μια χρήση συμπλήρωσε με θαυμαστή συνέπεια την άλλη. Και έτσι βρισκόμαστε σήμερα πραγματικά στο μηδέν. Πράγμα που μπορεί και να σημαίνει ότι δεν υπάρχει πλέον περιθώ-

ριο αδιαφορίας, ότι βρισκόμαστε στην ύστατη ώρα και μας δίνεται η τελευταία ευκαιρία για να αντιστρέψουμε μια πορεία που συσώρευσε φοβερά δεινά.

Αυτό ακριβώς επιχειρούμε να πράξουμε σήμερα, στο πλαίσιο αυτής της ημερίδας. Πρώτα απ' όλα να εναισθητοποιήσουμε όσο το δυνατό περισσότερο για την ανάγκη να υπάρξει μια μεταστροφή αυτής της πορείας συνεχούς καταστροφής του νησιού, είτε αυτή αφορά την ιστορική κληρονομιά είτε πάλι τη μετατροπή του σε κρανίου τόπο. Και δεύτερο και κυριότερο, να εντοπίσουμε συγκεκριμένους τρόπους με τους οποίους θα γίνει εφικτός ο στόχος της προστασίας και ανάδειξης του ιστορικού αυτού τόπου. Δεν πρόκειται να προτρέξω και να υποβάλω συγκεκριμένες προτάσεις για την επίτευξη του στόχου αυτού. Άλλωστε, τούτος είναι ο στόχος της ημερίδας. Θα περιοριστώ μόνο να πω, ότι έχω την πεποίθηση πως η πρωτοβουλία σύγκλησης αυτής της ημερίδας, αποτελεί ένα σημείο μη επιστροφής, γιατί δείχνει το ενδιαφέρον και τη βούληση όλων μας να μην μείνουμε απλώς στα λόγια, αλλά να αναζητήσουμε εφικτούς και ρεαλιστικούς τρόπους για να περάσουμε από μια αφρημένη επιθυμία στην πράξη, δηλαδή στην πρακτική προστασία όλων όσων σημαίνει για μας και για τις επερχόμενες γενεές η Μακρόνησος. Με αυτές τις σκέψεις θα ήθελα να κλείσω αυτό το σύντομο χαιρετισμό και να ευχηθώ κάθε επιτυχία στις εργασίες της ημερίδας».

N. Μαρκάτος

Ένα από τα θέατρα της Μακρονήσου.

«Η Μακρονήσος είναι ένας τόπος ιδιαίτερα φορτισμένος στην πρόσφατη ιστορία του τόπου μας. Οι συνειρμοί και τα συναισθήματα που, ακόμη και το τοπωνύμιο Μακρονήσος δημιουργεί στις δικές μας γενιές, είναι τόσο έντονα, ώστε η ιστορική και κοινωνική σημασία των εκεί διαδραματισθέντων, δύσκολα μπορεί να αποτιμηθεί με τρόπο νηφάλιο και κυρίως, με τρόπο που να συγκεντρώνει ευρύτατη συναίνεση. Είναι, όμως, αναμφισβήτητο σε όλες τις πιθανές εκδοχές της ιστορίας, ότι πρόκειται για ένα τόπο που συνέβησαν γεγονότα βίαια. Όπου η βία ασκήθηκε από την εξουσία για θέματα ιδεολογίας, πίστης και αρχών. Όπου δεκάδες χιλιάδες κρατούμενοι προέρχονταν από όλα τα κοινωνικά στρώματα και, σε σημαντικό ποσοστό, ανήκαν και στη συνέχεια, κατέλαβαν εξαιρετικές θέσεις στη διάνοξη, αλλά και σε όλες τις άλλες σφαίρες δραστηριότητας του τόπου μας. Και όπου η ίδια η μεταφορά των κρατουμένων στο νησί για λόγους πίστης στις ιδέες τους, αλλά και η εκεί καθημερινότητά τους, αναδεικνύουν ένα παράδειγμα ατομικής και συλλογικής πνευματικής αντίστασης στη βία, μεμβέλεια εθνική και παγκόσμια.

Αυτά τα αδιαμφισβήτητα γεγονότα καθιερώνουν τον τόπο της Μακρονήσου σαν ένα τόπο, βέβαια, απαισίας μνήμης. Ένα παράδειγμα που αποδεικνύει ότι βιαιότητες, που σε ειρηνικές εποχές θεωρούνται αδιανόητες, επιύαλτες, μπορούν να υπάρξουν. Αλλά και ένα παράδειγμα όπου αναδεικνύεται η μεγάλη πνευματική δύναμη του ανθρώπου, όταν του στερείται ακριβώς

η πνευματική ελευθερία, όταν του αφαιρείται το δικαίωμα της σκέψης και της κρίσης.

Ως σύμβολο αυτών των νοημάτων, η Μακρονήσος είναι ένα Εθνικό μνημείο. Έτσι έχει εγγραφεί στη συλλογική μνήμη του λαού μας, υπερβαίνοντας τις διεργασίες της λήθης, που, αναπόφευκτα ίσως, συνοδεύουν τις τραυματικές ιστορικές εμπειρίες των λαών. Συνειδητοποιούμε δε ότι Εθνικό μνημείο είναι η Ιδέα του τόπου της Μακρονήσου, με τη γραμμένη και άγραφη ιστορία του, πέρα από τον συγκεκριμένο γεωγραφικό της χώρο, που λίγοι επισκέπτονται και γνωρίζουν.

Τί συμβαίνει όμως, με τον ίδιο το χώρο του νησιού και τα αποτυπώματα, τα μνημεία της ιστορίας του;

Πάνω στο νησί, στα 14 συνολικά χρόνια (1947-1961) που χρησιμοποιείται με άνιση ένταση, κτίζονται κτήρια, διάφορων ειδών. Κτήρια για λειτουργίες και κτήρια-μνημεία που είναι και τα μετα-μνημεία του βασικού παραλογισμού που συνοδεύει αναγκαστικά την οργανωμένη βία. Οργανώνονται στρατόπεδα κρατουμένων, τόποι απομόνωσης, τόποι βασανιστηρίων. Όλες αυτές οι εγκαταστάσεις συνθέτουν 6 βασικά συγκροτήματα, άνιση έκταση και εξοπλισμού. Θα λέγαμε όμως αντίστοιχου χαρακτήρα στην οργάνωση των χώρων τους: Η λειτουργία του χώρου γίνεται κατανοητή μόνο αν συναρτηθεί με τη λειτουργία της μηχανής της βίας. Η βία εκφράζεται στον ιστό και τα αποτυπώματα της χρήσης του χώρου. Εκφράζεται ακόμη, στα δομικά στοιχεία και τη μορφή των κτηρίων

που, ωστόσο, δεν έχουν κανένα μορφολογικό στοιχείο φασιστικής αρχιτεκτονικής. Τα περισσότερα ακολουθούν γνωστούς τύπους και μορφές αστικών κτηρίων. Είναι όμως σαν ο καταναγκασμός των κρατουμένων και αθλητών οικοδόμων αυτών των αποτρόχαιων «πολιτειών» να έχει εγγραφεί στο χώρο. Το τοπίο του νησιού, άγριο και άξενο συνολικά - με εξαίρεση τις ελάχιστες παραλίες του - επιτρέπει την καλύτερη κατανόηση της εκεί καθημερινότητας και εντείνει το στοιχείο της βίας στην εικόνα του τόπου.

Μετά την τελευταία χρήση του νησιού, τα κτήρια υπέστησαν μια συστηματική καταστροφή από εργολάβους στους οποίους δόθηκε το δικαίωμα χρησιμοποίησης των υλικών.

Στα 32 χρόνια που μεσολάβησαν από τότε που έφυγε και η τελευταία φρουρά από το νησί, πολλές φορές έχει η Μακρονήσος προβληθεί ως τόπος κατάλληλος να δεχτεί δραστηριότητες του Π.Σ. Πρωτεύουσας που χρειάζονται μεγάλη έκταση και φορτίζουν με οχλήσεις το περιβάλλον τους. Παράδειγμα οι προτάσεις για εγκατάσταση στο χώρο της, του νέου αεροδρομίου (που τελικά καταστραφεί στα Σπάτα) ή των εγκαταστάσεων φωταερίου. Εν τω μεταξύ, σ' όλο αυτό το διάστημα, ο χώρος του νησιού, ιδιοκτησία της Κοινότητας Κορησσίας της Τζιας, διατίθεται για κτηνοτροφική χρήση, που φυσικά έχει άμεσες συνέπειες στη χλωρίδα και τα εγκαταλειμμένα και, σε μεγάλο βαθμό, ερειπωμένα κτήρια. Η σχεδόν πλήρης απουσία βλάστησης, η ερημοποιημένη εικόνα του νησιού, συνδέεται στενά με τη δραστηριότητα της κτηνοτροφίας. Συγχρόνως, το νησί είναι στέκι κυνηγών ενώ υπάρχουν πιέσεις, που συνεχώς εντείνονται, για εγκατάσταση και άλλων οχλοσώων χρήσεων μικρότερης εμβέλειας. Παράδειγμα ένα ιχθυοτροφείο που εγκαταστάθηκε ήδη, δυστυχώς μάλιστα, νόμιμα. Πρέπει ακόμη να σημειωθεί ιδιαίτερα ότι έκαναν την εμφάνισή τους οι πρώτες αυθαίρετες κατοικίες, που κτίζονται με καταπάτηση της γης. Είναι δε γνωστό πως η αρχή των καταπατήσεων και αυθαιρεσιών δημιουργεί φαύλων κύκλων.

Όλα τα πιο πάνω στοιχεία της σημερινής χρήσης του χώρου της Μακρονήσου είναι βέβαιο ότι συνιστούν άμεσους και σοβαρούς κινδύνους άναρχης κατάληψης του και καταστροφής των εγκαταστάσεων που διατηρούνται και όλων των άλλων αποτυπωμάτων της μοναδικής του ιστορίας. Η Μακρονήσος, δηλαδή, κινδυνεύει να εξαφανισθεί τόσο ως μνημείο, όσο και ως

φυσικός, ελεύθερος τόπος μέσα στη, με γεωμετρικούς ρυθμούς καταλαμβανόμενη και πολύ βεβαρμένη ήδη από χρήσεις, γεωγραφική ενότητα της Αττικής.

Πρώτη θετική κίνηση για την προστασία του νησιού ήταν ο «χαρακτηρισμός ως ιστορικού τόπου ολόκληρου του νησιού της Μακρονήσου καθώς και ως ιστορικών διατηρητέων μνημείων όλων των κτιρίων των στρατοπέδων του νησιού» που έγινε με σχετικό Διάταγμα πριν 4 περίπου χρόνια, τον Ιούνιο του 1989. Ένα χρόνο αργότερα (Απρίλιος 1990) έγινε μια δεύτερη θετική κίνηση, εξ ίσου σημαντική με την πρώτη: Συγκροτήθηκε με διυπουργική απόφαση μια Ομάδα Εργασίας για την προστασία του νησιού, από εκπροσώπους 2 υπουργείων (Πολιτισμού και ΠΕΧΩΔΕ) 3 επιστημονικών φορέων (ΤΕΕ, ΣΑΔΑΣ, ICOMOS) και της ΠΕΚΑΜ. Οι φορείς αυτοί και, φυσικά, τα άτομα που τους εκπροσώπησαν στην Ομάδα Εργασίας μπόρεσαν να δραστηριοποιηθούν, υπερβαίνοντας ένα συμβατικό, γραφειοκρατικό τρόπο λειτουργίας Επιτροπών. Το έργο της Ομάδας Εργασίας αποτελεί την πρώτη συστηματική τοποθέτηση απέναντι στο ζήτημα της προστασίας της Μακρονήσου με συλλογή και επεξεργασία καταλλήλων υλικού και διατύπωση θέσεων, τόσο για τους κινδύνους που υπάρχουν για το μέλλον των μνημείων και του νησιού, όσο και για τις προοπτικές χρήσης του χώρου και τη χάραξη αξόνων δράσης. Μια συνόψιση όλης αυτής της δουλειάς, που βρίσκεται και στη βάση της οργάνωσης της σημερινής ημερίδας, θα παρουσιαστεί αμέσως μετά.

Η συμβολή του Πολυτεχνείου, του ΤΕΕ του ΣΑΔΑΣ - ΠΕΑ και του ICOMOS στην οργάνωση της ημερίδας αυτής έγινε μετά από σχετική πρωτοβουλία της ΠΕΚΑΜ. Όλοι οι φορείς ανταποκρίθηκαν με πολλή προθυμία, στην πρόσκληση αυτή διότι θεωρούν το ζήτημα του μέλλοντος του χώρου της Μακρονήσου ενδιαφέρον και σημαντικό από πολλές απόψεις. Το ΕΜΠ συμμετέχει με τις κατάλληλες γνωστικές περιοχές του τμήματος Αρχιτεκτόνων.

Ο στόχος της σημερινής ημερίδας είναι, εκ των πραγμάτων, διπλός.

Πρώτος στόχος είναι η συμβολή στη χάραξη μιας προοπτικής για το μέλλον

του νησιού, που να αρμόζει στη φορτισμένη ιστορία του.

Δεύτερος στόχος, που δεν διακρίνεται σαφώς από τον πρώτο, είναι η συμβολή στη δημοσιοποίηση των κινδύνων οριστικής κατάληξης της Μακρονήσου από διάφορες χρήσεις, άσχετες με την ιστορία της αλλά και τη φυσική της κατάσταση.

Θεωρούμε δεδομένο ότι η κήρυξη της Μακρονήσου ως ιστορικού τόπου ήταν μια συνθήκη αναγκαία αλλά όχι ικανή για την προστασία της. Στο βαθμό δε, που δεν υπάρχουν στο νησί οι κατάλληλες, συμβατές με την ιστορία του, δραστηριότητες και χρήστες άμεσα ενδιαφερόμενοι γι' αυτές οι άναρχες καταλήψεις θα εξακολουθήσουν, όπως, δυστυχώς, συμβαίνει παντού στον τόπο μας. Ποιές δραστηριότητες, εναρμονιζόμενες με την ιστορία και συμβατές με τη διατήρηση και ανάδειξη των μνημείων, μπορούν να εγκατασταθούν εκεί;

Ποιά κτήρια, ίχνη στρατοπέδων κ.ο.κ., πρέπει να αποκατασταθούν, και με τι χρήσεις και χαρακτηρισήρα;

Ποιά η οικολογική σημασία της Μακρονήσου για την ευρύτερη θάλασσα περιοχή της και για την Αττική; Ποιες θα ήταν οι επιπτώσεις από την κατάληψη της από εντατικές χρήσεις;

Ποιά μορφή πρέπει να έχει το κατάλληλο πλαίσιο διαχείρισης του όλου εγχειρήματος; Ποιοί φορείς και άτομα θα συμμετέχουν και με ποιό νομικό σχήμα; Ποιές είναι οι πιθανές πηγές χρηματοδότησης και πώς προσεγγίζονται;

Το πρόγραμμα της ημερίδας καταστρώθηκε με βάση τα πιο πάνω ερωτήματα. Θεωρούμε όμως ότι η προσέγγισή τους συνδέεται άμεσα με τη δη-

μοσιοποίηση του όλου θέματος, όπως παρουσιάζεται σήμερα, διότι δεν μπορεί να υπάρξει ορθή διαχείριση του χώρου αν δεν διευρυνθεί ο προβληματισμός, σε ένα μεγάλο κύκλο ανθρώπων που θα εντάξουν το ζήτημα στα άμεσα ενδιαφέροντά τους. Αν δεν γνωστοποιηθούν και συνειδητοποιηθούν οι κίνδυνοι που υπάρχουν από το πολύ μεγάλο μέρος του λαού μας, που θεωρεί την ιστορία μας συστατικό στοιχείο της ταυτότητάς του.

Η «Ομάδα για τη διατήρηση και ανάδειξη του ιστορικού τόπου της Μακρονήσου», τα μέλη της οποίας φαίνονται μαζί με το πρόγραμμα της ημερίδας, είναι ένα ενδεικτικό δείγμα ελλήνων πολιτών που έχουν αποφασίσει να συμβάλλουν ενεργά στο ζήτημα αυτό. Πρέπει δε να ανασέσουμε την ιδιαίτερη συμβολή σε όσα έχουν γίνει έως τώρα της κ. Μελίνης Μερκούρη, με την Υπουργική Απόφαση και χαρακτήρισε το νησί ως ιστορικό τόπο και τα κτήρια των στρατοπέδων ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία, καθώς και των αρμοδίων στελεχών των Υπουργείων Πολιτισμού και ΠΕΧΩΔΕ, με την προώθηση της υλοποίησης των στόχων προστασίας των μνημείων.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να πω ότι το Πολυτεχνείο το ΤΕΕ ο ΣΑΔΑΣ και ο ICOMOS, που συμμετέχουν μαζί με την ΠΕΚΑΜ στην οργάνωση της ημερίδας, θα ήταν ιδιαίτερα ευτυχείς αν η πρωτοβουλία αυτή συμβάλει στην ανάπτυξη και άλλων συγκροτημένων κινήσεων, για την εξασφάλιση του μέλλοντος του νησιού και δηλώνουν την πρόθεσή του να δουλέψουν σ' αυτήν την κατεύθυνση.

M. Μαντουβάλου

